

7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
8. Яремчук С. С. Соціологія : навч. посіб. / С. С. Яремчук. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – 296 с.
9. Українська хартія вільної людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnoi-liudyny>.
10. Лукач О. М. Формування моральної культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів у позааудиторній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О. М. Лукач. – К., 2013. – 20 с.
11. Гребеньков Г. В. Юридична етика : навч. посіб. / Г. В. Гребеньков, Д. П. Фіолевський. – К. : Алерта, 2004. – 209 с.
12. Шемшученко Ю. С. Шістдесят років – вік мудрості / Ю. С. Шемшученко // Віче. – 2009. – № 9. – С. 16–18.
13. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : [моногр.] / М. І. Рудакевич. – Тернопіль : Астон, 2007. – 398 с.
14. Закон України «Про правила етичної поведінки» 17.05. 2012 р. // ВВР. – 2013. – № 14. – Ст. 94.
15. Нечипоренко В. О. Проблема ціннісної переорієнтації в суспільствах перехідного типу / В. О. Нечипоренко // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2011. – № 6 (104). – С. 17.

Анотація**А.І.Денишук*****Етика как системоформирующий фактор воспитания студенческой молодежи в процессе профессиональной подготовки будущих юристов и управленцев***

В статье сосредоточено внимание на обосновании объективной необходимости и исторической обусловленности дальнейшей гуманизации образовательного процесса у высшей школе путем усиления роли этики как системообразующего фактора воспитания студенческой молодежи.

Ключевые слова: *этика, мораль, гуманизация, учебно-воспитательный процесс, ценности, студенты, воспитание.*

Summary**O.I.Denyshchuk*****Ethics as a System Forming Factor of the Students' Education in the Process of Professional Training of the Future Lawyers and Managers***

The attention in the article is paid to the grounding of objective necessity and historic grounding of the further humanization of educational process in high school by means of strengthening of the role of ethics as a system forming factor of the students' education.

Key words: *ethics, morality, humanization, educational process, values, students, education.*

Дата надходження статті: «25» березня 2013 р.

УДК 502:373.3(492)**О.І.ДЕРКАЧ,***аспірантка**(м.Житомир)***Формування природоохоронного досвіду в молодших школярів Нідерландів**

У статті висвітлено результати спостережень за формуванням природоохоронного досвіду молодших школярів у Нідерландах. Виконано порівняльний аналіз екологічного навчання та виховання голландських і українських дітей з метою залучення позитивного досвіду, ознайомлення з новими підходами й використання їх у розвитку та удосконаленні вітчизняних методик. Проаналізовано екологізацію шкільних підручників початкової школи Нідерландів. Розглянуто особливості проведення навчальної екскурсії в природу та дослідницької діяльності молодших школярів у зоопарках країни. Відображено вплив батьків на формування природоохоронного досвіду дітей та роль громадськості в цьому процесі.

Ключові слова: *Нідерланди, молодші школярі, вчитель початкових класів, екологічна культура, формування природоохоронного досвіду.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Із входженням України до Болонського процесу виникає гостра потреба в наблизенні українського освітнього простору до європейського виміру. В зв'язку з цим актуалізується проблема формування природоохоронного досвіду молодших школярів, зокрема, в Нідерландах.

Вивчення екологічного виховання дітей в освітньому процесі Нідерландів – активного учасника європейського співтовариства, сприятиме формуванню екологічної культури українських дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз досліджень і публікацій... Основні напрями та перспективи формування природоохоронних знань, умінь і навичок, об'єктивні й суб'єктивні передумови ставлення особистості до природи на основі гармонійного співіснування з нею розкрито в дослідженнях

А.Захлебного, І.Зверева, А.Сидельковського, І.Суравегиної. Адаптацію змісту природоохоронної освіти до умов початкової школи розглянуто в працях Т.Байбари, Н.Бібік, К.Гуз, І.Жаркової, Н.Жук, В.Ільченко, О.Крюкової, Л.Печко, З.Плохій, Г.Пустовіта, Н.Пустовіт, Г.Тарасенко, Л.Шаповал.

Розглядаючи проблему формування природоохоронного досвіду дітей в Україні, педагоги звертаються до думки, що даний аспект освіти потребує детальної теоретичної та практичної розробки [1]. Тому наші дослідження й спостереження актуальні та мають практичну цінність.

Формулювання цілей статті... У статті розкрито результати дослідження та порівняльний аналіз формування природоохоронного досвіду молодших школярів Нідерландів і України з метою залучення позитивного досвіду, ознайомлення з новими підходами й використанням їх у розвитку та удосконаленні вітчизняних методик.

Виклад основного матеріалу... Нідерланди – країна з високою екологічною культурою, в якій у дітей змалку формується почуття краси та відповідальності за свою «малу батьківщину».

Протягом 2-ох місяців перебування в Нью-Леккерланді ми провели спостереження за ставленням до природи дітей, їх батьків та вчителів і виявили, що спільні дії сім'ї, школи та держави створили в невеликому містечку справжній осередок краси, гармонії й досконалості людини та природи.

Наші спостереження дають змогу стверджувати, що екологічна культура цієї країни, на відміну від нашої, розпочинається з кожної сім'ї. Власні будинки жителі міста перетворили в маленькі зелені оази з розмаїття дерев, кущів і квітів. Систематично підтримується чистота вулиць навколо помешкань. Біля кожного будинку встановлені контейнери для сортування відходів. У визначений день жителі Нью-Леккерланда залишають на своєму подвір'ї зібрану родиною протягом тижня макулатуру, яку спеціальний транспорт відвозить для переробки. Мешканці міста дбають про екологію та енергозбереження, заощаджують природні ресурси своєї держави.

У дітей із раннього дитинства батьки формують почуття відповідальності за все живе. В кожному господарстві створені живі куточки та міні-ферми. Обов'язки з догляду за тваринами в них розподілені між дітьми. Біля будинків розміщені годівниці та шпаківні для птахів. Цікавою є традиція родин струшувати хлібні крихти, які залишаються після вживання їжі на скатертині, для птахів. Це, як правило, виконує найменша дитина в сім'ї.

У місті розміщено декілька парків із великими вольєрами, де живуть косулі, олені, дикі качки, лебеді, вівці. Утримують такі парки самі мешканці міста. Кожен, хто відпочиває або проходить парком, має можливість погодувати тварин і прибрати вольєри.

На відміну від України, на вулицях містечка немає жодного бездомного kota чи собаки. Якщо родина не має змоги утримувати домашнього улюбленця, його здають у спеціально створений магазин-готель для тварин, де він проходить обстеження, лікування й мешкає до того часу, поки його не заберуть інші люди.

У Нідерландах функціонують клініки з сучасним медичним обладнанням та служба надання швидкої невідкладної допомоги тваринам.

Нідерланди – країна, де мешкає багато диких птахів. Якщо житель міста помітив, що птах чи тварина потрапили в біду, він викликає відповідну службу або повідомляє координатора з лікування лебедів, качок тощо, які миттєво реагують на виклик і висилають спеціальну машину для надання допомоги об'єкту природи.

У Голландії багато полів із квітами, тому діти мають змогу спостерігати за їх вирощуванням, брати участь у потужній трудовій діяльності та милуватись красою тюльпанів, гіацинтів тощо.

У період відцвітання квітів уряд Нідерландів проводить щорічне свято квіткових виставок – тематичних та сюжетних композицій із зрізаних рослин, які провозять автомобілями по центральних дорогах країни. У цей день до Нідерландів приїжджають жителі Бельгії, Німеччини, Франції та інших сусідніх країн для обміну досвідом з квітникарського мистецтва. Корені, бульби та насіння квітів, які залишилися в землі, голландці зберігають для розмноження та вирощування на наступні роки.

Загальна середня освіта в Голландії обов'язкова й безкоштовна. Позитивно вражає цілісність та комплексність шкільної освіти, її гнучкість та безперервність. Кожна людина, що живе в цій країні, незалежно від її громадянства, національності, релігійних уподобань, соціального статусу та фінансового рівня має можливість не просто отримати освіту, а й вибрати власний шлях інтелектуального, морального й професійного розвитку [2].

На відміну від України, навчання в початковій школі Нідерландів розпочинається з 4-річного віку й триває 8 років. Кожен клас обладнаний мультимедійною дошкою. В шкільних коридорах розміщені комп'ютери для проектної діяльності молодших школярів у позаурочний час.

Велику увагу в Нідерландах приділено ролі вчителя в становленні особистості молодшого школяра. В ранньому дитячому віці педагог крім дидактичних функцій виконує ще й функцію близьку до родинної. Пізніше вчитель стає старшим товаришем для дитини, що позитивно впливає не лише на навчання школяра, а й на виховні процеси, які комплексно формують громадянські позиції. Голландські діти завжди відчувають емоційну підтримку дорослої людини, керівництво в елементарних діях і вчинках та їх коригуванні [3].

У Нідерландах, як і в Україні, схвалено індивідуальний та диференційований підходи до навчання та виховання дітей із різними можливостями й здібностями, сприяння співпраці з урядовими організаціями, що забезпечують теоретичну та методичну базу школи [4].

На відміну від української школи, в Нідерландах навчання відбувається в атмосфері вільного спілкування вчителя та дитини. Учні на уроках можуть вільно ходити по класу, висловлювати власні думки. Немає дисциплінарних норм, шаблонів та обмежень дитини. За бажання учень може в будь-який час зайти до директора школи для спілкування та власних пропозицій.

Особливе значення в початковій школі має екологічне виховання дітей, яке реалізується тематично. Поставлена для всієї школи загальна проблема розглядається та системно досліджується протягом трьох місяців. У школі створений спеціальний інформаційний куточок, де чітко вказана тема, мета та термін дії дослідження. Він систематично поповнюється результатами діяльності школярів. Після закінчення вивчення кожної теми вони зберігаються в портфоліо дітей.

Заслуговує на увагу аналіз екологічного спрямування шкільних підручників молодших школярів у Нідерландах. Зокрема, розглянемо екологізацію підручника з математики, на сторінках якого систематично зустрічаються завдання природоохоронного змісту. Екологічний матеріал, насамперед, стосується тих реальних життєвих ситуацій у природі, з якими діти зустрічаються в повсякденному житті: вирощування тюльпанів з бульб, визначення відсоткового відношення рослин, які не проростають за несприятливих кліматичних умов, будівництво годівниць, кількість і різноманітність добору кормів для тварин, догляд за плодовими та декоративними деревами, визначення знижок у магазинах на овочі, вирощені на власних земельних ділянках.

Після розв'язування задач дітям пропонується практично реалізувати їх на пришкольній ділянці чи вдома. Слід зазначити, що зміст таких завдань доступно й послідовно розглянуто в вигляді алгоритмів, тому молодші школярі самостійно займаються природоохоронною діяльністю.

У Голландії з 1919-го р. веде свою історію така практична форма екологічної освіти, як служба дитячих шкільних садових ділянок, яка планує роботу таким чином, щоб допомогти дітям у самостійному усвідомленні закономірностей життя природи, себе як її частини через набуття практичного досвіду спілкування з оточуючим середовищем [5]. Тому щомісяця проводяться екскурсії в природу, після яких діти мають змогу посадити на шкільній ділянці зібрані рослини та спостерігати за ними.

Розглянемо методику проведення екскурсії до лісу молодших школярів 4-го року навчання.

За два тижні батьки дітей знайомляться з оголошенням, в якому визначено тему, мету та дату екскурсії до лісу. Батьків, які хочуть надати допомогу й очолити одну з шести груп, запрошують до участі в екскурсії.

В оголошенні визначено список речей та предметів, необхідних для спостереження за природою в лісі: зручний водонепроникний одяг та взуття, рюкзак, пакет для сміття, поліетиленовий пакет, маленька лопата, мотузок для зв'язування гілля, компас, невелике дзеркало, бінокль, лупа, планшет для запису спостережень.

Варто зазначити, що екскурсія проводиться в будь-яку погоду, за планом, оскільки ставлення нідерландських дітей, батьків та вчителів до можливих змін у природі відрізняється від нашого українського «передбачення» погоди на випадок проведення екскурсії та перенесення її на більш сонячний день тощо. Голландські діти змалку привчені до мінливих явищ природи, тому не бачать проблем у наявності дощу чи вітру під час спостережень за природою.

Коли діти прибувають на місце призначення, керівник екскурсії чітко вказує завдання кожній групі дітей (6 осіб), роздає інформаційну карту лісу, пропонує на планшеті записати обрану задалегідь назву групи.

І. Спостереження за деревом:

- уважно розглянути;
- дослідити на дотик;
- відчутти запах;
- обійняти дерево (скільки чоловік змогло, взявшись за руки, це зробити?), висловити в групі своє ставлення до нього, озвучити іншим дітям думки, які виникли біля рослини;

– зірвати й відкрити одну бруньку з дерева, дослідити насіння, покласти його в поліетиленовий пакет;

– за інформаційною картою лісу знайти найвищі та найнижчі дерева, записати їх назву. Свої спостереження кожна дитина групи занотовує до планшета.

II. Спостереження за кущем, який сподобався:

- знайти кущ;
- розглянути його особливості;
- дослідити на дотик, запах;
- яка висота та ширина куща? Чи є залежність між висотою та шириною куща?

III. Спостереження за папороттю:

- знайти рослину;
- уважно розглянути листя та спори за допомогою дзеркала;
- дослідити на дотик, запах;

IV. Спостереження за мохами:

- знайти рослину;
- уважно розглянути за допомогою лупи, дослідити на дотик, запах, колір;
- зібрати різні види мохів у поліетиленовий пакет.

V. Спостереження за квіткою:

- знайти найменшу лісову квітку;
- уважно розглянути;
- дослідити на дотик, запах, колір;
- обережно виїняти квітку з коренем, розглянути його за допомогою дзеркала та лупи;
- помістити рослину в поліетиленовий пакет.

Спільні завдання групам:

1. Знайти «хворе дерево»:

- назвати можливі причини його хвороби;
- запропонувати шляхи запобігання та подолання проблеми.

2. Дослідження ґрунту:

- вибір зручного місця;
- викопування ямки;
- спостереження за кольором, запахом, властивостями.

Частину ґрунту діти кладуть у пакети для дослідження в шкільній лабораторії під мікроскопом.

3. Спостереження за птахами лісу за допомогою біноклів.

За інформаційним бюлетенем діти встановлюють назву птахів, слухають їх спів. Вчитель тихо включає мелодійну музику, діти спостерігають за реакцією птахів на неї.

4. Майстрування хатинок із гілля дерев і кущів, які діти збирають у лісі, висловлювання вражень від спостережень за природою.

Після проведення екскурсії діти висаджують зібрані рослини на шкільній ділянці та протягом тривалого часу ведуть спостереження за їх пристосуванням до нових умов життя. Учні займаються проектною діяльністю – в позаурочний час за результатами екскурсії створюють комп'ютерні презентації, поглиблюють і систематизують власні знання з інтернет-джерел і довідкової літератури.

Цікавою є дослідницька діяльність голландських дітей. Періодично школа організовує для них практикуми в зоопарках країни. Ми мали змогу спостерігати за одним із них у зоопарку Роттердама.

Діти об'єдналися в групи, отримали інформаційну карту та завдання для дослідження:

- 1 група – спостереження за розвитком риби в пробірці;
- 2 група – за кількістю сміття та його впливом на водойму;
- 3 група – за життям морських зірок;
- 4 група – за харчуванням птахів;
- 5 група – за поведінкою карликових мавп при спілкуванні з людиною.

Школярі за інформаційною картою знайшли об'єкти природи, протягом відведеного їм часу спостерігали за ними, занотувували відомості до планшета, активно спілкувалися з координаторами та працівниками лабораторій, брали участь у практичній діяльності.

Варто зазначити, що на відміну від нашої країни, у Нідерландах дітям, які проводять дослідження, дозволено взаємодіяти з об'єктами природи, які їх цікавлять. Так, діти 3-ї групи, які досліджували життя морських зірок, мали змогу виміряти температуру морської води, взяти частину планктону з акваріуму. Учні 2-ї групи під час вивчення впливу сміття на забруднення води, мали вільний доступ до приладів лабораторії тощо.

Висновки... Отже, проведений нами порівняльний аналіз формування природоохоронного досвіду молодших школярів у Нідерландах і Україні дає змогу зробити висновок щодо потреби внесення змін у систему освіти початкової школи нашої держави з метою наближення навчання та виховання українських молодших школярів до європейського виміру в ставленні до природи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навч.-метод. посіб. / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1997. – 252 с.
2. Гриценчук О. Початкова школа в системі середньої освіти Нідерландів / О. Гриценчук // Початкова школа. – 2002. – № 10. – С. 47–49.
3. Education and citizenship in the Netherlands: Paper for discussion / text Remy Wolfs. – National Institute for Curriculum Development, Enschede, the Netherlands, 1997. – 24 p.
4. Handbook of Teacher Training in Europe: Issues and Trends / ed. by M. Galton and B. Moon. – The Council of Europe and David Fulton Ltd, 1994. – 228 p.
5. Максимюк С. Педагогіка : навч. посіб. / С. Максимюк. – К. : Кондор, 2009. – 670 с.
6. Хувейк Р. Образование в Нидерландах / Р. Хувейк // Директор школы. – 1994. – № 3. – С. 75–80.

Анотація

Е.И.Деркач

Формирование природоохранного опыта у младших школьников Нидерландов

В статье отражены результаты наблюдений по формированию природоохранного опыта младших школьников в Нидерландах. Выполнен сравнительный анализ экологического обучения и воспитания голландских и украинских детей с целью привлечения позитивного опыта, ознакомления с новыми подходами и использованием их в развитии и совершенствовании отечественных методик. Проанализирована экологизация школьных учебников начальной школы Нидерландов. Рассмотрены особенности проведения учебной экскурсии на природе и исследовательской деятельности младших школьников в зоопарках страны. Отображено влияние родителей на формирование природоохранного опыта детей и роль общественности в этом процессе.

Ключевые слова: Нидерланды, младшие школьники, учитель начальных классов, экологическая культура, формирование природоохранного опыта.

Summary

O.I.Derkach

Formation of the Nature Protection Experience of Junior Pupils of the Netherlands

The article provides the results of the observations of the formation of nature protection experience of junior pupils in the Netherlands. The comparative analysis of ecological teaching and education of Dutch and Ukrainian children aiming to attract positive experience, to acquaint with the new approaches and their use in the development and mastering of domestic methods is made. Ecologization of school books of primary school of the Netherlands is analyzed. Peculiarities of conducting educational excursion in the open air and research activity of junior pupils in the zoological gardens of the country are studied. Parents' influence onto the formation of nature protective experience of children and the public role in this process are reflected.

Key words: Netherlands, junior pupils, teacher of primary school, ecological culture, formation of the nature protection experience.

Дата надходження статті: «25» березня 2013 р.

УДК 378.094+371.388

З.І.ДЗЮБАТА,

кандидат педагогічних наук

(м.Бережани)

Формування комунікативних умінь майбутніх аграрників у сфері читання засобами інтеграції навчальних дисциплін у ВНЗ

У статті розглядаються шляхи вирішення проблеми ефективного, систематичного і цілеспрямованого формування комунікативних умінь майбутніх аграрників у сфері читання за умов обмеженої кількості годин, виділених на комунікативну підготовку аграрників у ВНЗ, засобами інтеграції гуманітарних дисциплін на основі методів навчання. Обґрунтовано особливості умінь професійно-орієнтованого читання для аграрників на сучасному етапі, проаналізовано вимоги до формування таких умінь у процесі інтеграції навчальних дисциплін, запропоновано удосконалену структуру і низку комунікативних завдань для формування комунікативних умінь майбутніх аграрників у сфері читання.

Ключові слова: комунікативні уміння, професійно-орієнтоване читання майбутні аграрники, інтеграція гуманітарних дисциплін, структура діяльності читання, система комунікативних завдань.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Фахова компетентність аграрника охоплює не лише професійні знання у галузі сільського господарства, а й обізнаність у сфері мовленнєвої